

Немања СТЕВАНОВИЋ, Студент докторских студија
Универзитет у Београду, Факултет безбедности

НАУКЕ БЕЗБЕДНОСТИ – ВРСТЕ И ОБЛИЦИ

Приказ зборника радова

Владимир Н. Цветковић (Прир.) (2020).

Науке безбедности – врсте и облици. Београд:
Факултет безбедности (206 стр.)

Науке безбедности као интердисциплинарна област која интегрисхе знања из различитих научних дисциплина друштвених наука, у условима комплексне глобалне политичко-безбедносне ситуације, изазивају заинтересованост стручне и шире јавности. У том смислу, Владимир Н. Цветковић осмислио је зборник чији је задатак да ширу академску јавност упозна са кључним областима и основним проблемима којима се бави наука безбедности. Сходно томе, зборник садржи девет ауторских радова који су подељени у пет референтних тачака: Уводна разматрања, Држава, Међународни поредак, Животна средина и Привреда. Поред ових чланака, зборник садржи и упоредни преглед мастер програма наука безбедности.

У уводном тексту „Науке безбедности – откуд и зашто?” Владимир Н. Цветковић бави се развојем друштвених наука, с циљем објашњења откуд и зашто науке безбедности представљају одраз друштвених појава. У том смислу он се бави дистинкцијом природних и друштвених наука и позиционирањем наука безбедности у оквир потоњих. Као млада научна дисциплина, науке безбедности још увек граде идентитет кроз референтни објекат безбедности (*оно што се штити*) – државу, премда она није и једини објект заштите. Уз промишљања најугицајнијих филозофа, аутор завршава текст ставом да свако проучавање безбедности започиње и завршава знањем о

политици, што добија на значају у савременом свету који је од политике неодвојив.

Држава као референтни објекат безбедности је референтна тачка у зборнику. У тексту „Национална безбедност – алтернативе и перспективе” Зоран Драгишић анализира савремени концепт националне безбедности. Традиционално схватање наука безбедности, од њиховог развоја до средине деведесетих година XX века, представља државоцентрични концепт националне безбедности који заузима искључив став према могућности да се у улози референтне тачке безбедности појави неки други објект осим државе. Крај Хладног рата и нестанак биполарне поделе света представљао је погодно тло за развој нових концепата и парадигми безбедности. Тако је у теорији наука безбедности дошло до супротстављања ставова две групе аутора – оних који искључиво државу виде као вредност коју треба штитити и оних који заузимају становиште да постоји алтернатива државоцентричном концепту, у виду људске безбедности. Покушавајући да помири ставове две супротне стране, аутор представља концепт под називом „Средњи пут”, који не искључује имплементацију људске безбедности у националне стратегије, али којим концепт националне безбедности задржава примат над осталим концептима. Заправо, појава више различитих мишљења, чак иако су у директној конфронтацији, јесте и фундаментални доказ развоја наука безбедности, што са собом носи и одређене дилеме које се у тексту „Шта су студије обавештајног рада” доследно образлажу. Наводећи њихове основне принципе, аутори Гил и Фидијан препознају три кључна питања на која студије обавештајног рада морају да одговоре. У том смислу, полазно становиште аутора огледа се у томе да је обавештајни рад превасходно друштвени и политички феномен уместо пука техничка дисциплина. Кроз одговоре на основна питања аутори закључују да проучавање обавештајног рада мора да се настави управо због развијања интердисциплинарног потенцијала ове поддисциплине.

На трагу концептуалног развоја стратешких студија, аутор Владимир Ајзенхамер, у тексту – „Стратешке студије – од војних наука до студија безбедности”, води нас путем трансформације стратешких студија инсистирајући на употреби овог појма у безбедносном и политичком контексту. Кроз указивање на њихов интердисциплинарни карактер, и он, попут многих теоретичара, развој студија безбедности током Хладног рата види као развој стратешке мисли, са три карактеристичне фазе: златно доба, фаза опадања и ренесанса стратешких

студија. Први део чланка, који почиње јасном диференцијацијом појма стратегије у ужем и ширем значењу, аутор завршава закључком да стратешке студије у хладноратовском периоду нису доживеле потпуну интеграцију у студије безбедности, те да војне науке остају њихов хабитат. То се, међутим, мења нестанком биполарне поделе света када промена карактера безбедносних претњи изискује и потребу стратешких студија да, у своје поље истраживања, укључе и претње невојног карактера. Наводећи ставове Б. Бродија, аутор нас води до одређења стратешких студија као интердисциплинарног поља истраживања, закључујући да управо у тој чињеници јесте кључ њиховог будућег развоја. Дакле, интердисциплинарност стратешких студија њихово је фундаментално обележје, а то је и полазна тачка наредног чланка у оквиру целине о међународном поретку. У тексту – „Глобалне стратешке студије – манифест” Дајвестејн и Ворал констатују да теоретичари који се баве стратешким студијама морају пажњу посветити и низу других актера који имају своје стратегије. Они иду корак даље и износе план деловања за јачање стратешких студија, истовремено објашњавајући да се мора поштовати допринос западних гледишта, али да будућност стратешких студија зависи од развоја њихове глобалне перспективе.

Више пута наглашена интердисциплинарност наука безбедности и промена безбедносне парадигме у постхладноратовском периоду добија на значају у тексту „Еколошка безбедност као највећи изазов данашњице”. Акциденти у Севезу и Чернобилу, који су имали абнормалне последице по човека и животну средину, имали су пресудан утицај на развој глобалне свести о здравој животној средини. Одређујући животну средину као референтни објекат заштите еколошке безбедности и правећи неопходну дистинкцију између елементарних појмова, Дејана Јовановић Поповић указује на специфичности глобалног загревања и климатских промена, односно њиховог утицаја на глобални мир и безбедност, сматрајући да ће управо ове појаве имати дубоке импликације на квалитет живота милиона људи. Алармантна потреба свих чинилаца друштва да допринесу подстицају развоја свести о енормном значају климатских промена евидентан је позив научним институцијама да се додатно ангажују на том плану. Одговарајући на тај позив у тексту – „Промена климе – нове димензије еколошке безбедности”, Далби указује на потребу академске јавности да охрабрује расправе на ову тему, фокусирајући се на три перцепције: урбану рањивост на екстремне догађаје; непредвиђене социјалне

и политичке последице адаптације и напора усмерених на њихово ублажавање и могућности геоинжењеринга.

Вулнерабилност великих техничких система и компанија које су део критичне инфраструктуре развила је потребу успостављања новог система заштите, што је начин на који корпоративна безбедност проналази своје место у овој литератури. Имајући то у виду, Горан Мандић дефинише овај појам уз опширно образложење основних елемената самог појма. Другим чланком ставља се фокус на задатке корпоративне безбедности с којима нас аутор упознаје, с намером да читаоцима помогне да отклоне свеprisутну дилему да улога менаџера безбедности није спречавање компанија да преузимају ризике, већ да помогну компанијама да те ризике смање како би оствариле профит. Уз прецизну дистинкцију кључних појмова у овој области, читалац сазнаје који су то кључни предуслови остваривања што већег нивоа корпоративне безбедности.

Зборник завршава текстом у којем је направљено поређење мастер програма из области наука безбедности. На тај начин наглашава се његова двојака функција. Прва, која се огледа у намери да се читаоцу пружи увид у садржаје четири кључна проблемска поља наука безбедности, и друга, која има за циљ да понуди институционални приступ кроз упоредни приказ универзитетских програма у овој дисциплини. Науке безбедности свакодневно привлаче пажњу великог броја научних и образовних институција широм света. Као последица тог процеса појављује се и одређени број нових модела постдипломских програма студија безбедности. Управо из тог разлога, аутор овог текста представља структуру мастер програма студија безбедности и, упоређујући их са истим студијама на Факултету безбедности, долази до закључка да постоји компатибилност са оним који се реализује при Универзитету у Чикагу под називом „Управљање претњама и одговорима”.

Иако државоцентрични приступ изучавању безбедности, карактеристичан за прву фазу развоја ове науке, прихвата искључиво иманентно својство државе да се нађе у улози референтног објекта заштите, постхладноратовска промена концепата и парадигми безбедности, те трансформација карактера претњи безбедности, створили су неминовну потребу за развојем интердисциплинарног приступа у изучавању појава и процеса из перспективе ове научне дисциплине. Исти период обележава и имплементирање научних принципа у све сегменте који одликују једну науку, чиме безбедност као научна

дисциплина прави свој први корак у дистанцирању од традиционалног начина њеног схватања и стиче свој легитимитет, истовремено правећи вешту нивелацију између захтева да из свог оквира истраживања елиминише војне и замени их невојним претњама безбедности. Остајући имуна на захтеве да направи такав радикални заокрет, прихвативши да без елиминације војних у предмет свог истраживања интегрише и невојне претње безбедности, ова научна дисциплина изграђује свој препознатљив правац.